

Skaitau – vadinasi, esu

Toks šiemetinis devintosios tarptautinės Vilniaus knygų mugės šūkis. Mugė vyksta „Litexpo“, didžiausiame Vilniaus parodų centre, vasario 21-24 dienomis. Keturias dienas parodų centro paviljonuose šurmuliuos įvairiamžė ir įvairiatautė knygų mylėtojų armija. Mugės rengėjai neabejoja, kad šis renginys yra vienas ryškiausių Lietuvos kultūros įvykių, didžiausia knygų mugė Baltijos šalyse. Į mugę gražu pažiūrėti kur nors iš paviljono balkono – kaip apačioje marma lyg ugnikalnio lava margaplunksnė minia. Įdomu atsidurti ir jos viduryje. Prie populiarių leidyklų stendų būriuojasi, stumdosi, grūdasi skaitytojai, ieškodami sau geidžiamos knygos, o kiti slenka pro spalvingus prekystalius tiesiog smalsumo vedami. Vieni nesusimąstę (dažnai reklamos paakinti) perka brangų, bet išgyti trokštamą leidinį, kiti knygą varto iš lėto, stoviniuodami, mėgaudamiesi atskira puslapio pastraipa, išsižiūrėdami į iliustracijos kokybę, priekabiai vertindami knygos drabužį – dizainą. Vilniaus knygų mugės, kaip ir panašių reginių kitose šalyse, misija – grąžinti žmogų prie knygos, atitraukti jaunas akis nuo kompiuterio monitoriaus ir patraukti knygos meno magika.

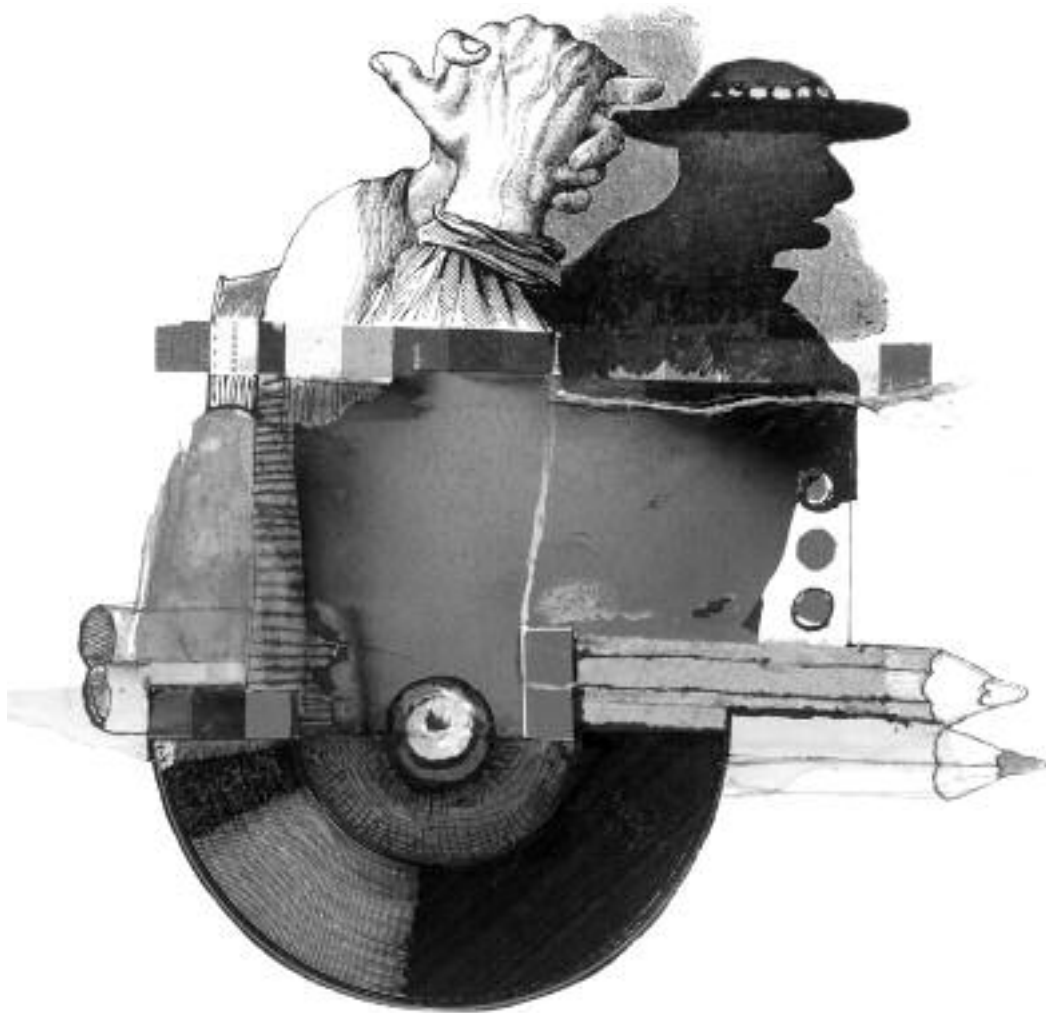
2008-tieji Lietuvoje paskelbti Skaitymo metais. Šiomet 200 dalyvių iš šešių valstybių (lenkai, italai, vokiečiai, latviai ir kt.) išdėstys savo knygas trijose salėse. Lankytojų laukia 200 kultūros renginių, 13 meno parodų, 14 užsienio ir 80 lietuvių rašytojų. Išskirtinio dėmesio sulauks žymus amerikiečių prozininkas, kino scenarijų autorius Johnas Irvingas. Prieš tai internete „Bernardinai.lt“ publikuotas pokalbis su juo paliudijo, kad tai yra pasaulio literatūrinių madų nesivaikantis autorius.

Mugės rengėjai tikina, kad kasmet knygų mugėse didėja dėmesys savai, lietuvių, literatūrai. Žmonės mielai perka lietuvių rašytojų knygas, išsirikiuoja eilės autografų mėgėjų, kuriems įrašus knygose dalija nuo skubėjimo išraudę knygų autoriai. Pernai lankytojų grūstis telkėsi prie „Tyto alba“ leidyklos stendų, kur ant prekystalių gulėjo storos kaip malkos neseniai mirusios Jurgos Ivanauskaitės knygos. Jurga buvo tapusi mados auka; teatleidžia man šį pasakymą jos siela, besiilsinti kur nors dausose po nerimastingo žemiškojo gyvenimo.

Kažin kas šiemet bus publikos numylėtinis? Gal vienas iš penketuko, kurį išrinko patys skaitytojai per internetą. Tarp jų ir Donaldas Kajokas, Renata Šerelytė, – mūsų kultūrinio priedo svečiai.

Šių metų mugės naujiena – *Diskusijų klubas*, intelektualų susiejimas draugėn, kad smalsių klausytojų akivaizdoje svarstytų aktualias visuomenės, politikos, istorijos temas. Tai žmonių pamėgti Leonidas Donskis, Darius Kuolys, kiti televizijos ir interneto diskusininkai. Tradicija jau tapo *Kūrybinė studija* „Tu gali sukurti knygą“ (jos iniciatorė, įkvėpėja ir vedėja – dailininkė ir rašytoja Sigutė Chlebinskaitė-Ach). Studijos tikslas – jauniems lankytojams parodyti knygos kelią nuo seniausių laikų iki šių dienų, išmokyti įvairių popieriaus gaminimo, knygų įrišimo būdų, iliustravimo technikos. Čia dalyvaus knygų iliustratoriai, fotografai, aktoriai.

Vaikų literatūros pakilimą atspindi Vytauto V. Landsbergio, Renatos Šerelytės, Birutės Jonuškaitės, dailininkų Rimvydo Kepežinsko, Birutės

Sigutė Ach (Chlebinskaitė). Apie poetą.

Žilytės būsimi susitikimai su mažais ir dideliais lankytojais – labiausiai per Šeimos dieną *Scenoje vaikams*, kur linksmi ir įdomiai bus supažindinama su geriausiomis vaikų knygomis. Apmaudu, kad iki šiol niekam iš leidėjų neparūpo krūvon surinkti Birutės Pūkelevičiūtės linksmas, išradingas knygeles vaikams į vieną rinkinį ir taip pagerbti praėjusių metų rudenį Amžinybėn iškeliavusią rašytoją.

Kiekvienos dienos pavadinimai – Specialistų diena, Ilgasis penktadienis, Nekasdienių pasimatymų diena, Šeimos diena – turbūt neišsiskirs kokiais specifiniais bruožais. *Kūrybinė studija* parodys Stasio Ušinsko marionetinių filmų „Storulio sapnas“ (1938), atgabentą iš Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejaus archyvo. *Rašytojų kampe* pabuvos filosofas, politikas Romualdas Ozolas su savo nauja knyga, kurios ilgo pavadinimo pradžia „Žvaigždės blėsta auštant“. O vidurinėsios kartos poetai tame kampe surengs poezijos vakarą „Poezijos lobynas XXI a. poetų balsais“.

Meno parodose italai iliustruos pasakas, Eglė Aukštikalnytė-Hansen surengs fotoparodą „Mama Afrika“. Konferencijų salėje muzikologai pristatys „Muzikos enciklopedijos“ tritomį. Betgi visko neišvardysi... Būna patikėti rengėjais: Vilniaus knygų mugė yra vienas didžiausių Lietuvos kultūros įvykių.

Benas Urbutis

Kitame numeryje:

- Kazio Morkūno vizijos ir darbai.
- Gražina Mareckaitė. Petras Vaičiūnas ir mes.
- Danutė Bindokienė, Stasys Bačkaitis. Iš 40 metų perspektyvos.
- Valdovų rūmai Europos kontekste.

Redaguoja Aldona Žemaitytė

aldaze@gmail.com

Šio šeštadienio Kultūros turinys

- 1 psl. Benas Urbutis. Skaitau – vadinasi, esu.
- 2 psl. Mažoji anketa: Renata Šerelytė. Renata Šerelytė. Vėjo vėduoklė.
- 3 psl. Kazys Saja. Septyni broliai miegantys.
- 4 psl. Valdovų rūmai – mūsų džiaugsmas ir rūpestis.
- 6 psl. Ieva Šadzevičienė. Kartos. Petronėlė, Pranciškus, Jurgita Gerlikai.
- 7 psl. Ann Charles, Jūratė Landsbergytė. Esame: kartu ir atskirai.
- 8 psl. Perpetua Dumšienė. Iš mano tėtušio archyvo.

Mažoji „Kultūros“ anketa

Renata Šerelytė – prozininkė, poetė, dramaturgė, kritikė. 1988 m. baigė Šimonių vidurinę mokyklą, metus laiko dirbo mokyklos bibliotekoje. 1994 m. Vilniaus universitete baigė lietuvių kalbos ir literatūros studijas. Dirbo vaikų žurnale „Žvaigždutė“, kultūros savaitraštyje „7 meno dienos“, žurnale „Jaunimo gretos“. Debiutavo eilėraščiais 1986 m. žurnale „Moksleivis“. Pirmasis novelių rinkinys „Žuvies darinėjimas“ pasirodė 1995 m. Po to išleido kelis novelių rinkinius, nuotykinį istorinių apsakų rinkinį, romaną, eilėraščių rinkinį vaikams, dramų. „Jundos lemtis“ pažymėta kaip geriausia 1997 m. lietuvių autoriaus knyga vaikams (Š. Marčiulionio premija). 1999 m. išleistas romanas „Ledynečio žvaigždės“ 2000 m. gavo Žemaitės premiją. 2001 m. už novelistiką, išspausdintą literatūros mėnraštyje „Metai“, R. Šerelytei įteikta A. Vaičiulaičio premija. Jos pjesė „Stoglangis“ 1999 m. laimėjo II vietą Atviros Lietuvos fondo paskelbtame pjesių, skirtų vaikų ir paauglių teatrui, konkurse. „Balzamuotojas“ (novelės) 2007 m. pateko į geriausių metų knygų penketuką. R. Šerelytės novelių yra išversta į anglų, prancūzų, švedų, rusų, gruzinų, lenkų ir kt. kalbas, įraktu į naujausias antologijas. Rašytoja gyvena ir dirba Vilniuje.

– **Kokia Jūsų nuomonė apie Lietuvos ir lietuvių kultūrą? Ar ji pakankamai gyvybinga, kad atsilaikytų prieš jos krantus ardančią kosmopolitinę kultūrą, apsemiančią vis daugiau pasaulio?**

– Turbūt labiausiai trokštu, kad lietuvių kultūra niekada netaptų kosmopolitine. Šis žodis, nors ir siejasi su graikišku „kosmos“, iš esmės reiškia nieką. Kosmopolitinė kultūra man iš esmės yra *jokia*. Nes jau nuo seniausių laikų žinoma – tik dabar galbūt linkstama pamiršti – kad visa, kas neužmirštama, išpūdinga, unikalų, subtilu, nepakartojama, visados susieta su tautos kiltu, nepakartojama, visados susieta su tautos kiltu, nepakartojama, visados susieta su tautos kiltu.

me, papročiais, kultūra, kalba. Dabar vyksta totalinė kultūrų niveliacija, užtat taip svarbu likti tegu ir laukiniams (nežinau, kieno akims), nesu-
prastiems, nepritapusiems, bet išlaikiusiems tai, ką Dievas davė būtent mūsų tautai, mums. Žinoma, tai nėra lengva, nes kas norės likti laukinis civilizuoto pasaulio akyse. Reikia prisitaikyti. O prisitaikėliams vargu ar labai rūpi kultūros savastis, jos nacionalumas. Ji jiems reikšminga nebent kaip fasadinės kultūros, pagaliau – kaip savotiško realybės šou dalis, kur galima realizuoti ne idėjas, nuojautas, vizijas, o savo asmenines galimybes, kurios neretai labai jau vidutiniškos. Labai daug vidutinybių, kurios viską daro maždaug nebloggeriai, bet nė vieno dalyko nepadaro puikiai, ką jau kalbėti apie išskirtinumą...

Sunku man kalbėti apie kultūrą ir kosmopolitizmą. Imu įsivaizduoti žurnalą „Kosmopolitan“. Visus tuos tobulai gražius retušuotus veidus. Laimingo gyvenimo receptus. Dešimt būdų sužadinti aistrą. Ir panašiai. O juk tai nieko bendro neturi su kūrybišku gyvenimu, su vaizduote, su vizija, su fantazija. Ir su laime. Taip pat, kaip „kosmosas“ neturi nieko bendro su kosmopolitizmu. Norėčiau, kad lietuvių kultūra semtųsi sau gyvybės vandens ir jėgos iš nemirtingų šaltinių. Iš galingų praeities kūrinių. Iš idėjų. Iš vizijų. Kad kuo mažiau joje būtų noro prisitaikyti.

– **Kas Jums šiandien atspindi Jūsų vaikystės veidrodyje, ką ilgiausiai išsaugojote iš jos kaip savo gyvenimo esmę?**

– Vaikystė – toks metas, kai įsimenamas ne vien ryškus išpūdis ar vaizdas. Neatmesčiau ir kvapų, ir garsų, ir nuojautų – visi mūsų pojūčiai dalyvauja laike, kuriame gyvename. Vaikystė yra metas, kai formuojasi žmogaus vaizduotė ir galbūt paaishėja, ar ji bus svarbiausias akcentas jo gyvenime, ar tik šalutinis, o gal apskritai joks – juk ne vienas esame sutikę žmonių, apie kuriuos sakoma: „visai be vaizduotės“. Realūs vaizdiniai vaikystėje man dažnai pynėsi su išgalvotais – su vizijomis, su

vaizdiniais. Pavyzdžiui, senelė draudė eiti į vieną sodybą – kodėl, nesakė, tik perspėjo: „Ten gyvena Pipiras, jeigu eisi, bus tau“. Na, ir mano vaizduotė tuoj pat sukūrė tą Pipirą kaip ugninį liepsnojantį žmogų, galbūt ir kalbantį ne žmogaus, o liepsnos, ugnies ryjamo medžio traškesio kalba, visą kibirkščiuojantį...

Ir kai dabar pažvelgiu į vaikystę, man net kvapą užgniaučia nuo jos ypatingumo, mistiškumo, nuo to Dievo duoto sugebėjimo įsivaizduoti fantastiškiausius dalykus, tai, regis, nepraėjo, ir dabar patiriu daug keistų prisiminimų transformacijų. Pavyzdžiui, įsivaizduoju, kad mano senelė buvo paukštis – aišku, ne bet koks, o mistiškas paukštis, kuris labai ilgėjosi dangaus ir sielvartavo, kad negali skraidyti...

Kad visi mano artimieji, kurių nemaža jau nebėra tarp gyvųjų, buvo fantastiškos būtybės, kurių aš nespėjau pažinti, nespėjau atskleisti, ir todėl dabar mane visados lydės sielvartas ir kaltės jausmas... □

Vėjo vėduoklė

RENATA ŠERELYTĖ

Atmintis yra vėjas, jis neša spalvas kaip rudens lapus ir nurimsta tik nakčiai užėjus.

R a u d o n a. Išlipusios Papiluose iki Trakininkų su močiute eidavom pėsčios, ir tas kelias atrodė man nežmoniškai ilgas, gyvas ir klatingas kaip pasakų devynagalvis, sukišęs žemėn savo galvas; kad jis yra, tik slepiasi, man primindavo ypatingi pakelės ženklai spygliuotos vielos ganyklose ir nejudrios prisiėdusios kolūkio karvės, mus aplenkiantis ir, aišku, nė nestabtelintis žalias gaziukas ir pagaliau ta sodyba su raudono molio tvartais, Pipiro sodyba, sakydavo močiutė pašnibždomis ir paspartindavo žingsnį, aš, bijodama ir kvėpuoti, lėčiau jai iš paskos, atsikvėpdama jau už posūkio, gaudžiau orą pilna burna ir kriogavau, šitoks baidas man atrodė Pipiras, raudongalvis lyg gaisro gaidys, ačiū Die, visada prabėgdavom greitai, jis nespėdavo pasirodyti, jei ir būtų spėjęs, neturėtų ko mums prikišti, juk stengėmės net jo oru nekvėpuot..

A v i e t i n ė. Ant prėslo netyčia įlipau į paslėptą vištos gūžtą ir žliumbdama daugiau tolimą giminaitį slidžiomis nuo trynio bei baltymo rankomis, šienas pritarė man mirusių žolių balsais, gyvenimas ėjo sau, jam priklausė girtų svečių dainos ir į kiemą išritinta alaus statinė, tik giminaitis, plėšantis avietinę mano suknelę, nebuvo nei gyvenimo, nei mirties dainius, akimirka, kuri neturi nei pradžios, nei pabaigos.

J u o d a. Daržo pakrašty lietus pūdo piktžolių krūvą, prislėgtą baltu plytgalium, – atrodo, žaibas prismeigė velnio leteną, lietus vis pila ir pila, aš, pasprukusi iš komjaunimo sekretorių posėdžio rajono valdyboj, su nusivylimu žiūriu į krūvą, nes niekada nemaniau, kad aukštos pareigos tokios nuobodžios, kad posto siekimą ir jo išsipildymą vainikuos šitas šaltas lietus.

R a u d o n m e d i s. Margaritos plaukai raudono medžio spalvos, tarsi medinės statulos, sunkūs kaip dangtis, kaip antvožas karsto, pilno baltų aguonų žiedlapių, o gal žalių galvučių pieno; rudens mieste daug moterų raudonmedžio spalvos plaukais, nė vienos plaukai nepanašūs į prakilniai plaukiantį

Prisiminimai...

Antano Petrausko nuotraukos

karstą, nė vienos jie nei dengia, nei slepia mažyčio susitraukusio gyvio pačiam nebylios dėžės kamputy, Margaritos širdie, Margaritos siela.

B a l t a. Basonas, paklodė, valdiški marškiniai, kieti, brūžinantys krūtų spenelius, gleivės, kraujas, prakaitas, įkaitęs kaip skarda liepos pavakarys, kaip daržo žemė vidurdienį, ant vagos būdavo baisu koją statyti, tik močiutė karščio nejausdavo, ji ir žariją, iškritusią iš krosnies, atgal ranka įmesdavo, o baltas ugnies skais-tume, skausmo ugnie, kūdiki šiltų pelenų akimis.

G e l t o n a. Vidurdienis karštas ir tylus, jo vaiduokliai kito-kie nei vidurnakčio, jie prašosi būti įrodomi ir paaiškinami, než-moniškoj tvankoj pasigirsta volungės balsas, į išmuštą prakaito kaktą pabučiuoja šaltas skersvėjis, mat kažkas neuždarė rūsio, kas gi tuo mums kalba ir ką nori tuo pasakyti, ko mes nežinome – mes net Dievo atsiradimą paaiškinsim, Dievą cinoberio spalvos ap-siaustu ir mėlyno lino akimis išdrožė liaudies meistras iš Anykščių nudžiūvusią nuo amžino sėdėjimo koją.

Ž a l i a. Arklio užpakalis, gražiai pakirpta vešli uodega, ratai ir akmenys, pilki, molio ir šiaudų spalvos, iš milijono aguonų grū-delių ir vieno nežinomo žemei grūdo, kraunam juos į vežimą, ark-lys traukia net įsirežęs, rugių želmenys kaip žalios adatos; kai ark-lio šeimininkas vakarop išverčia paskutinį vežimą prie užakusio griovio ir nuvažiuoja, palikęs akmenis kaip sugriautą krosnį, dar tebeskleidžiančią šilumą, mes grįžtam iš kolūkio laukų ir aš sakau klasės draugei, kaip gerai, nurinkom riedulius, išsilaisvins dabar žalios adatos, tempdamos paskui save šilkinius siūlus, o paskui juos ir šilti akmenys pasieks dangų.

P u r p u r i n ė. Tas žmogus, kurio pareigas pamiršau, tik ži-nau, kad jis buvo stovyklos idėjinis vadas, su aistringa neapykanta smerkė pasaulį, kurio nenorėjo suprasti; ko gero, jis troško, kad di-džioji planetos dalis būtų tik hipotetinė, tik nujaučiama, nes jo im-perijoje dangaus skliautą laikė komunistas, o hipotetiniam pasauly – angelas, kurio pėdos įspaudas kaip alsuojantis ugnikalnio kra-teris, kaip žydra lagūna su pasislėpusiais krokodilais, kaip dyku-mos smėlis, kuriame galima iškepti kiaušinį; idėjinis vadas po va-karinės paskaitos nuėjo gulti, o virš palapinių degė dangus, kara-liška purpuro mantija.

R o ž i n ė. Senmergės pudra ant suvytusių skruostų besibai-giant vasariui, kai ant kaimo kultūrnamos scenos dainuoja ir šoka rusai kareiviai, štai ir vienas gruzinas, pudra byra Petrusei ant palto apyakklės, ji dreba nuo jaudulio, o gal ir nuo šalčio, paltas juk vasarinis, šiek tiek apkramtytas kandžių; ak tos kandys, nebijo pe-lyno, ūkinio muilo nebijo ir apelsino žievė joms nė motais, o blo-giausia, kad dar neprasidėjus pavasariui jos ir pačią Petrusę ima gremžti, ir ji bėga vidurnaktį nekūrenamon seklyčion prie didelio veidrodžio, tupi ten susigūžusi, žiūrėdama į baltą atvaizdą juodam stikle, ir galvoja apie šventuosius, kurie mirė kankinami parazitų.

T a m s i a i m ė l y n a. Naktis, kai laidotuvių žvakės užge-susios ir budėtojos užsnūdusios, maldaknygės išslydusios joms iš rankų ir nutūpusios sterblėse, visi žodžiai juodomis skruzdelėmis siuva palei numirėlio kojas, t a l i t a k u m išbarstytas rai-dėm ir raidė raidės nesuranda, bet ar verta, angelas sielą jau išsi-nešęs, laikas prabusti budėtojoms, imtis sunkių kaip plytos mal-daknygių ir giedoti iš atminties, kol žodžiai sugrįš atgal į lapus.

P i l k a. Senos trobos prieangis grįstas pilkais akmenimis ir jungia du trobos galus, gyvenamą ir negyvenamą, prieangis pana-šus į tunelį, kai močiutė veria duris, tunelio gale pasirodo šviesa, aš taip norėčiau, kad ji visados šviestų, bet močiutė bijo uodų ir naktinių plaštakių, todėl einu pilkais akmenimis visiškøj tamsoj ir kai galop surandu durų rankeną, būnu beveik numirusi iš baimės ir man vos pakanka jėgų atplėšti duris į šviesą.

B e s i k a i t a l i o j a n t i s yra gelmių vanduo, jis priima visas spalvas bei atspalvius, kai netyčia palieji šuliny įleistą pieną, vanduo tampa baltas, kai nusileidžia naktis – juodas, o šviečiant vidurvasario saulei, šuliny po mediniu dangčiu kunkuliuoja ištir-pęs auksas, bet nė viena iš šitų nėra tikroji spalva, nes vanduo – Viešpaties akys, kuriomis Jis žvelgia į mus.

A k i n a n t i yra perkūnija tvankią vasaros naktį, kada kai-mynė, senoji Ona, drebėdama iš baimės daužo į užšautas mūsų du-ris sausu kumšteliu ir prašosi įleidžiama, nes viena numirsianti iš baisumo, baltoj žaibų šviesoj ji panaši į sielą, pabėgusią nuo ugnies ežero, ir močiutė įleidžia ją, pusiau sudegintą rūstaus dangaus balso, ir nustėrę laukiam, kada įsiverš ugnies ežero prievaizdai.

T a m s u s a k s o m a s uždengia mano akis kas vakarą, taip nusileidžia scenos uždanga po spektaklio, užgęsta šviesos, iš-sivaikščioja publika, surenkamas rekvizitas, o tai, kas lieka, yra sapnas.

Baltos alyvinių obuolių salos ant juodos žolės.

Mėnulio nušviestas voratinklis – buvo pilkas, dabar sidabrinis, mirusių moterų plaukai.

Mano širdis, besiveržianti į praėjusį laiką, juoda nakties lakš-tingala.

Lapai: raudoni klevų, nešvarūs laikraščių, violetiniai vynioja-mo popieriaus, rausvi tualetinio, juodi uosių, rudens lapai, praėju-sio laiko ženklai, vėjo vėduoklė.

Iš knygos „*O ji tepasakė miau*“

Septyni broliai miegantys

KAZYS SAJA

Kartą gyveno Pats su Pačia, abu mylėjo viens kitą ir iš tos meilės susilaukė septynių vaikų, septynių brolių. Bet gimdydama septintąjį Pati pasimirė, o Pats iš to sielvarto pradėjo gerti. Gėrė, gėrė, gėrė ir girtas būdamas prigėrė kūdroje, nors joje vandens tebuvo iki kelių.

Vyriausias brolis liepė tą balą iki dugno išsemti, kad, gink Dieve, nė vienas dau-giau joje nebenuskęstų. Tokiam būry kartu begyvenant pasitaikydavo ir susibarti, ir apsikulti, o besitaikant ir pasigerti. Vyriausias brolis jaunesniems pavaduodavo tėvą. Ant jo pečių laikėsi visas brolių ūkis, todėl jis liko senbernis, vis laukiantis ir nesulaukiantis, kada čia jaunesni jo broliai apsipachuos.

Antrasis vis taikėsi užimti pirmojo vietą, nes buvo stipresnis, tačiau didesnis tinginys.

Trečiasis buvo nusižiūrėjęs dailią merginą ir jau svarstė, kuris čia brolis jam būtų geriausias piršlys. Piršliauti jam siūlėsi ketvirtas brolis, nes jam pačiam ta mergelė patiko. Ji jam atrodė tokia saldi, maloni, kad jis net užmigti nebegalėjo ir sočiau pavalgyti nebenorėjo. Visas išdžiūvo kaip medinis šaukštas, tik ausys ir akys beliko.

Penktasis buvo gimęs didgalvis, todėl vyresni broliai buvo nusprendę jį leisti į mokslus. Sakė: „Pats kaip ežys, galva kaip krepšys – tegul ir krauna į tą krežį viso-kią išmintį.“

Šeštasis buvo laikomas kvaišeliu, juokdariu iš prigimimo, todėl nepyko, kai tas rodydamas į kurį nors pirštu sakė: „Žiūrėk, žiūrėk – tavo kojos lig žemės!“ „O kas? – klausė sutrikdytas brolis. „O tas, kad mano – atvirkščiai. Man žemė ligi kojų!“

Septintasis, pagrandukas, mažiausias, buvo labiausiai vyresniųjų mylimas, nes nė vienam iš jų negalėjo pakenkti.

Vienais metais užėjo baisingi karščiai, begalinė sausra. Broliai vis dažniau pra-dėjo tarpusavy nebesutarti, kuriam takuoti su naščiais į ežerą, kuriam dumblyne gaudyti išlikusias varles, kad jos pievoms suteiktų bent šiekios tokios drėgmės.

Mažasis, nebeįstengdamas savo brolių sutaikyti, išėjo vidurnaktį į lauką, iškėlė rankas į žvaigždėtą dangų ir ėmė verkdamas maldauti, net kumščiais daužydamas žemę reikalauti, kad Viešpats atsiųstų jiems ilgą, raminantį lietų. Kad atsigautų laukai, atvėstų brolių įkaitusios galvos ir kad visi jie sumigę susapnuotų ką nors malonaus.

Staiga girdi – sugrumėjo perkūnas, pagrandukas saldžiai nusižiovavo ir supra-to, kad netrukus ims lyti. Parėjęs prisuko žadintuvą, o pats griuvo į patalą.

Pirmasis brolis susapnavo, kad po visų vargų jis pateko į dangų. Įžengė pro auksinius, deimantais nusagstytus vartus ir susigriebė, kad jis dar su kepure. Nespėjo laiku nusiimti, o suprakaitavus kepurė tiesiog augte priaugo prie galvos. Jau norėjo apsisukęs grįžti, bet pamatė jo pasitikti ateinančius tėvus. Tėtušis, ži-noma, įkaušęs, o apdairi motinėlė ištraukė iš po prijuostės spindinčią karūną, už-maukšlino jam tiesiai ant kepurės ir pakuždėjo į ausį: „Man šventasis Kazimieras paskolino“...

Antrasis brolis sapnavo, kad joja ant labai spartaus arklio. Ar tik nebus pavirtęs antruoju Jurgiu, nes turi šarvus ir ietį, tik to slibino ir karalaitės niekur nematyt. Jis apsisuko ir – atgal... Paskui vėl apsigrėžė ir pamatė, kad iš paskos velkasi akė-čios! Jis jau suakėjęs pusę lauko. Smagu!.. Pasidžiaugė ir nutarė akėti tol, kol su-akės.

Trečiasis sapne pasijuto lyg būtų atėjęs į pirtį. Nusivilko drabužius, pasiėmė vantą, įžengė į prigaravusią pirtį, o ten – vien plikos plikutėlės moterys! Ir nė viena jo nesigėdija, nevaro jo lauk. Nagi pasižiūri – kad jis ir pats ne kitoks! Kažkoku bū-du pavirtęs moterim!.. Pabudo tarsi šaltu vandeniu perlietas, apsičiupinėjo, nu-si-ramino ir vėl užmigo.

Ketvirtasis brolis sapne nusprendė pasisakyti kunigui per išpažintį, kad jam velniškai krito į akį vyresniojo brolio išrinktoji. Norėjo paklausti, ką jam daryti, bet staiga pamatė, kad klausykloje – ne klebonas, o ta gražioji pana! Sėdi visa apsalus ir juokiasi į kumštį. Kai šis persižegnojęs pakilo eiti, toji mergelė kapt jam už ran-kos, pritraukė prie savęs ir pradėjo bučiuoti. Bučiavo tol, kol jis pasijuto išganytas.

Penktasis brolis, kažkur gavęs ar pirkęs, nešėsi per pievą didžiausią glėbį storų ir plonų knygų. Nebematydamas, kur deda koją, įlipo į šiltą karvamėšlį. Gerai, kad buvo basas. Sustojo, galvoja, kur jam dabar nusimazgoti. Kol jis taip svarstė, jo pėdos ėmė ir suleido šaknis į žemę. „Kas čia per velnias?“ – nustebęs skėstelėjo ran-kom, jo raštai pažiरो į visas puses ir virto žaliuojančiais lapais. Pats mokslinčius sapne virto medžiu ir jam pasidarė taip ramu, taip gera, kad jokie mokslai neberū-pi. Ir kojų mazgotis nebereikia.

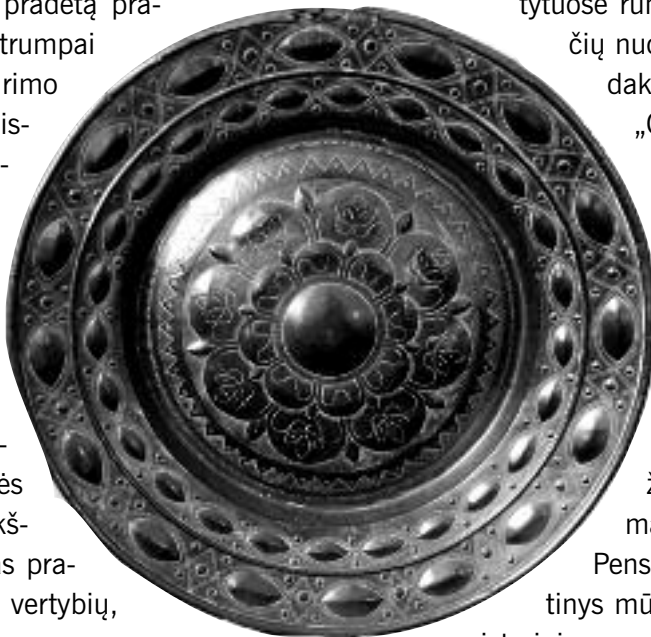
Šeštasis sapne nusprendė iškrėsti savo broliams daug rimtesnį pokštą. Jis už-sikorė ant stogo, nusismaukė kelnes, kad neišsisuodintų, ir atsisėdo ant rūkstančio kamino. Broliai buvo sumedžioję bebrą ir nutarę išsikepti jo uodegą. Juokdariui per ausis ir nosį pradėjo sklisti tokie gardūs kvapai, kad net kaimo šunys ėmė stūgauti. Galiausiai jie taip susigiedojo, kad ir jaunėlis nusprendė jiems pritarti. Baisiausiai užknarkė, bet nei brolių pažadino, nei pats neprabudo.

Septintasis, mažiausias, iš to džiaugsmo, kad išmeldė lietų, niekaip negalėjo už-migti. Vertėsi šiaip, vertėsi kitaip ir nepajuto, kaip taisydamas pagalvį užkludė ža-dintuvą. Laikrodis nukritęs klak klakt ir sustojo. Nebuvo kam sumigusių brolių pa-kelti, todėl žmonės kalba, kad jie miegojo net septynias savaites. Per visą tą laiką li-jo ir lijo, nes Viešpats Dievas dangų vis nesulaukė, kad visų mažiausias brolis pa-sakytų – gana. ☐

Valdovų rūmai – mūsų džiaugsmas ir rūpestis

Tęsiame Lietuvos valdovų rūmų temą, pradėtą praejusiame „Kultūros“ numeryje. Buvo trumpai pristatyta dabartinė Valdovų rūmų atkūrimo situacija, priminta valdovų rezidencijos istorija. Prisiminta ir Valdovų rūmų atkūrimo pradžia 1987–1988 metais, kai Sąjūdis drauge su Lietuvos kultūros fondu pakilo į talką – buvo tvarkoma Žemutinės pilies teritorija, pradedo archeologinių tyrimų darbai. Ateita į šias dienas, kai Valdovų rūmų korpusų sienos jau iškilusios, vidaus erdvės suplanuotos pagal atitinkamas schemas ir apmąstytas rūmų ekspozicijų bei atkurtų interjerų planas. Lietuvos dailės muziejaus filialo „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai“ vadovas Vydas Dolinskas pradėjo pasakojimą apie Valdovų rūmų paskirtį ir vertybių, kurios bus eksponuojamos interjeruose, įsigijimus.

Tas pasakojimas bus kartu ir atsakymas tiems skaitytojams Lietuvoje, o gal ir išeivijoje, kurie vis dar nežino, kas bus įkurdinta atsta-

tytuose rūmuose. Dėl įdomumo pateikiame keleto vilniečių nuomones iš „Respublikos“ (2008.01.31), po redakcijos atliktos apklausos. Studentas Egidijus: „Galėjo ir neatstatyti tų rūmų. Dabar tik užstoja gražų Katedros viduje esantį vitražą. Tikriausiai juose vėl įrengs kokią galeriją“. Studentė Laura: „Neįsivaizduoju, kas bus įrengta Valdovų rūmuose. Neverta juos statyti, nes neaiški jų paskirtis. Yra vertingesnių projektų investuoti lėšas“. Pensininkė Janina: „Šie rūmai skirti tik ponams. Pasistatė Brazauskas sau ir savo žmonai pokylių vietą. Manau, paprastiems žmonėms ten nebus galimybės įžengti... Tvirtai manau, kad ten vyks tik aukštuomenės pokyliai“. Pensininkė Marytė: „Tai labai gražus ir vertingas statins mūsų kultūrai ir šaliai. Reikia tik dėkoti už tokius istorinius paminklus, nes juose atsispindi Lietuvos praeitis.

Tai šventas statinsys“.

Vox populi – vox Dei?..

Valdovų rūmų paskirtis ir interjerų vertybių paieškos

Pasakoja Vydas Dolinskas

Tęsinys. Pradžia 7 nr.

Ieškodami praėjusių epochų liudininkų, kilnojamųjų vertybių, kurios tiktų Lietuvos valdovų rūmų interjerams, einame tuo pačiu keliu, kuriuo ėjo ir eina atstatytų ir atstatomų Europos karališųjų rezidencijų Lenkijoje, Italijoje, Vokietijoje, Vengrijoje, netgi Baltarusijoje ar Ukrainoje atkūrėjai. Tokių rezidencijų, kurios įvairiais istorijos laikotarpiais buvo praradusios savo funkcijas arba sugriautos, kultūros ir meno vertybių rinkiniai išblaškyti po pasaulį, kaip ir lituanikos vertybės, arba visai sunaikinti.

Mums buvo svarbu išsiaiškinti, kaip elgėsi kitų valstybių atstovai, atkurdami buvusius rūmus ir jų interjerus. Daugeliu atvejų buvo stengiamasi atkurti istorinės rezidencijos įvaizdį, o tam tikslui pasirinktas vienintelis įmanomas kelias: sukaupti tų epochų autentiškus kūrinius, per kuriuos būtų

galima kompleksiškai atkurti rezidencijos įvaizdį ir drauge ją pristatyti visuomenei, šviečiant ją įvairiais tų rūmų kultūros istorijos aspektais.

Tai išbandytas kelias, deja, juo einant susilaukiama įvairių interpretacijų – iš specialistų, politikų ar šiaip mėgstančių apie viską savo nuomonę pasakyti žmonių. Tarkim, kai kuriems lietuvių išeivijos atstovams Krokuvos Vavelio pilies ekspozicija pasirodė esanti netikusi, nes esą Vavelyje apsilankęs žmogus nesusidaro įspūdžio apie Lenkijos istoriją. Kaip tai gali būti? Mes, kurie Lietuvos valdovų rūmams ieškome analogų po visą Europą, Vavelio ekspozicijoje kiekvieną kartą atrandame vis ką nors naujo, svarbaus, aktualaus. Pavyzdžiui, Jono Kazimiero Vazos portretas Vavelio ekspozicijoje nieko nekalba kai kuriems lietuviams. Jie paprasčiausiai nežino Lietuvos istorijos. Bet jis kalba italui, kuris lydėdamas per ekspoziciją savo šeimyną, pamatęs šį portretą, temperamentingai

sušunka: O! Tai Lietuvos didysis kunigaikštis ir Lenkijos karalius, valdęs sunkiu XVII a. vidurio laikotarpiu.

Vavelio karališkosios pilies šeimininkai jau daugiau nei šimtą metų renka savo kolekcijoms vertybes, kasmet vis ką nors nupirkdami tobulina ekspoziciją. (Beje, Vavelis atkurtas daugiausia aukotojų lėšomis.) Valstybė tam skiria pinigų, atsiranda dosnių dovanotojų. Lietuvoje tuo tarpu susiduriame su problemomis, kurios tampa sunkiai išsprendžiamos. Lenkija turėjo savo aristokratiją dar XX amžiaus pradžioje, kai Vavelio pilis buvo atstatinėjama. Tie Lenkijos didikų palikuonys buvo išsaugoję pasaulinio lygio kolekcijas. Po Antrojo pasaulinio karo jie arba jų darbus įsigiję kolekcininkai tas vertybes dovanojo Vavelio rūmams. Pavyzdžiui, dar visai neseniai profesorė Karolina Landskoronska padovanojo senosios tapybos kolekciją, kuria galėtų didžiulis bet kuris pasaulio muziejus. Beje, už tą neįkainojamą dovaną ji sau nieko nereikalavo. Kai kurių kūrinių savininkai ilgą laiką, keliems dešimtmečiams, Vavelio rūmuose juos deponavo, vėliau dovanojo arba nebrangiai pardavė. Pernai Vavelyje buvo surengta tokių ilgalaikių depozitų – įvairių vėliau įsigytų vertybių – ekspozicija.

Skirtingai negu lenkai, mes neturime savo aristokratijos, o ir tą, kurią turėjome, pasistengėm atkirsti nuo tautos kamieno. Dabar bandom ieškoti ryšių su grafų Tiškevičių, kunigaikščių Sapiegų, Čartoriskų palikuonimis, bet jie savo kolekcijas arba jau kam nors padovanoję, arba beveik nieko neturi. Kitas mūsų skirtumas nuo lenkų glūdi tame, kaip mes suvokiame savo istoriją, paveldą. Lenkijoje nekilo ir nekylo diskusijų, ar verta įsigyti XVI–XVII a. daiktą Varšuvos ar Krokuvos piliai. Jiems savaime aišku, kad verta, net ir tuo atveju, jeigu kūrinys istoriškai niekaip nesusijęs su Lenkija, kaip konkrečia teritorija. Vavelio ekspozicijoje nėra nė vieno baldo, kuris istoriškai būtų susijęs su Vavelio pilimi. Tik vienas kitas susijęs su pačia Lenkija. Beveik visi objektai yra Vakarų arba Vidurio Europos meistrų darbo: Vokietijoje, Italijoje, Prancūzijoje, net Ispanijoje sukurti daiktai. Jie Europoje buvo būdingi vienai ar kitai epochai visoms karalių ar kunigaikščių rezidencijoms. Tai tipologiškai, chronologiškai, meniniu lygiu artimi daiktai, kuriais galima sukurti kompleksinę rezidencijos interjero įvaizdį.

Valdovų rūmų pirmo aukšto skliautai. Rūmus lanko Prezidentas Valdas Adamkus.

Daliaus Avižinio nuotr.

Lietuvos visuomenėje yra mažai žmonių, kurie galėtų sau leisti dalį savo pinigų skirti Valdovų rūmams atstatyti arba daiktų įsigijimo akcijoms. Ir ne todėl, kad tų pinigų stinga. Stinga istorinės savimonės, paveldo esmės supratimo. Kartais bandoma politizuoti patį rūmų atkūrimą – pagal tam tikras simpatijas ir antipatijas. Tačiau aistros, išpliekusdavusios net dalyje žiniasklaidos, pamažu rimsta, tuo labiau, kad mes viešumui pateikiame įsigyjamų daiktų vertę ir kainas, nors tai nėra įprasta muziejų praktikoje. Pačios vertybės taip pat nuolat rodomos Taikomosios dailės muziejuje, Vilniuje.

Rūmų ekspozicijas tikimės praturtinti Lietuvos muziejų pagalba. Lietuvos dailės muziejus yra pasiryžęs eksponuoti senosios tapybos rinkinį (tokią kolekciją šiaip jau yra sunkiausia sukaupti, daug problemų iškyla dėl ekspertavimo ir didelių tapybos kūrinių kainų). Tai turėtų būti Lietuvos dailės muziejaus tapybos kolekcijos ekspozicija Valdovų rūmuose,

Alebardos. Iš parodos Taikomosios dailės muziejuje.

Aldonos Žemaitytės nuotr.

Valdovų rūmų salės būsimas interjeras su krosnimi.

Mindaugo Kaminsko nuotr.

Valdovų rūmų salės krosnis (maketas). Iš parodos Taikomosios dailės muziejuje.

Aldonos Žemaitytės nuotr.

jų interjeruose. Manau, kad ir kiti Lietuvos muziejai sutiktų paskolinti, t.y. deponuoti, dalį vertybių, žinoma, negriaudami savo pačių ekspozicijų. Prof. Kazimieras Varnelis, vienas iš nedaugelio lietuvių išeivių sistemingai ir kantriai investavęs į senosios Europos dailės kolekcijos kaupimą, yra linkęs deponuoti dalį savo baldų kolekcijos. Lietuvos kolekcininkas Edmundas Armoška pasiruošęs deponuoti savo garsiąją XVI a. Madoną ir marmurinį biustą, vaizduojantį Genujos dožą. Tokių kūrinių tikrai yra buvę mūsų Valdovų rūmuose. Tikimės, jog atsiras ir daugiau rūmų mecenatų, kurie parems

jų atkūrimą, ekspozicijų įrengimą ir, kaip tikri rėmėjai, nekels jokių nerealių sąlygų dėl savo paramos. Vavelio pilies administracija dabar jau net nebesvarsto galimybės priimti dovaną, jei ji duoda su kokiomis nors sąlygomis. Reikia pasidžiaugti, kad ir Valdovų rūmai yra susilaukę dovanų. Iš Vilniaus kilęs dr. Tomasz Niewodniczanski (Vokietija) bei mūsų žymus išeivijos kultūrinių Valentinas Ramonis su žmona Lile yra dovanoję vertingus grafikos kūrinius.

Žinoma, mūsų atrankos kriterijai yra griežti: atkurtų rūmų interjerų kūriniai turi būti sukurti iki XVII a. vidurio, turėti aukštą meninį lygį, teminiu požiūriu, pagal savo kilmę ir kitaip būti artimi toms vertybėms, kurios buvo ar galėjo būti mūsų valdovų kolekcijose. Vieną Radvilų gobeleną ruošiasi deponuoti karališkieji Varšuvos rūmai, kai ką gal paskolins ir Krokuvos pilis. Bent jau bendras parodas rengti šios dvi mums artimiausios rezidencijos mielai sutinka. O štai Krokuvos Jogailos universiteto muziejus planuoja Valdovų rūmų atidarymui dovanoti Jogailos portreto kopiją.

Bendraujame ir su žymiais mūsų išeivijos mokslininkais, muziejininkais, kaip prof. Kęstutis Paulius Žygas, dr. Ramūnas Kondrotas. Jie mums padeda patarimais, informuoja apie interjerų dekorą, parūpina reikalingos literatūros. Jų pagalba bus labai reikalinga, kai rašysim tekstus apie rūmų kolekciją, ekspozicijas, rengsim leidinius anglų kalba. Juk labai svarbu, kad žiūrovams, užsie-

niečiams lankytojams būtų pateikiama tiksli ir vizualiai patraukli informacija, kad būtų parinktos tinkamos ir Vakaruose išbandytos formos.

Per Lietuvą keliauja Valdovų rūmų paramos fondo edukacinė paroda, Taikomosios dailės muziejuje veikia pastovi įsigytų interjerų vertybių ir Valdovų rūmų radinių ekspozicijos, taip pat Lietuvos bei Lenkijos valdovui Aleksandrui skirta paroda. Lietuvos žiniasklaida taip pat nuolat skelbia įvairią medžiagą apie rūmus, jų tyrimus ir būsimą veiklą, parodas. Tai vis informacija apie Valdovų rūmus, kurios tarytum ir pakaktų bendram vaizdui ir išpūdžiui susidaryti. Reikia tik geranoriškumo ir supratimo, kurio kai kada pritrūksta. Štai gauname raštą, kuriame reikalaujama ekspozicijoje būtinai paryškinti šv. Kazimiero gyvenimą. O rašto autoriams juk ne kartą esame sakę, kad šventajam Kazimierui bus skirta atskira salė, kuri yra arčiausiai prie Šv. Kazimiero koplyčios. Bendrauti labai lengva su Lietuvos ir užsienio specialistais, turinčiais analogiškos mūsiškei patirties, dirbančiais panašų darbą.

Kiti kelia triukšmą dėl įsigijimų: esą jie neskaidrūs, perkami ne tie daiktai, kokių reikia, kainos per didelės ir t. t. Jau minėjau, kad Taikomosios dailės muziejuje 2005 metais atidaryta ekspozicija, kur rodoma viskas, kas restauruota arba nereikalavo didesnio restauravimo, taigi prieinama ir menotyrininkams, ir visuomenei. Kilus triukšmui dėl kainų, turim pasakyti, kad negalim sau leisti Valdovų rūmuose eksponuoti menko meninio lygio daiktų, nes Jogailaičiai ir Vazos turėjo ypač išlavintą meninį skonį. Visose solidžioje knygoje apie pasaulio gobelenus minimi Vavelio gobelenai, kai kurie jų atausti aukso ir sidabro gijomis. Tokių gobelenų kolekciją sukauptė ne kas kitas, o Žygimantas Augustas. Tokie pat gobelenai tuomet kabėjo ir Vilniaus valdovų rūmuose. Vladislovo Vazos portretus tapė garsusis Rubensas... Tai yra mūsų valdovų išlavinto skonio lygis ir jų reikalavimų meno kūriniams kartelė. O juk siekiame atkurti kuo tikroviškesnį, kuo labiau istoriškai pagrįstą Valdovų rūmų įvaizdį.

Vieną ikoną pirkom kaip XVI a. pradžios kūrinių. Po tyrimų paaiškėjo, kad greičiausiai tai bus XV a. antrosios pusės kūriny, vadinasi, vertingesnis negu buvo deklaruojama. Kai kurie įsigyti daiktai (baldai, gobelenai) yra publikuoti užsienio leidiniuose – monografijose, kataloguose, knygų viršeliuose. Taigi galima tikėtis, kad Valdovų rūmų ekspozicijų vertybės ateityje bus studijuojamos kaip europinis kultūros paveldas.

Tęsinys kitame numeryje.

Kartos: Petronėlė, Pranciškus, Jurgita Gerlikai

Nuotraukose iš kairės: Petronėlės Gerlikienės, jos sūnaus Pranciškaus Gerliko ir anūkės Jurgitos Gerlikaitės darbai, eksponuoti Čiurliono galerijoje Jaunimo centre.

IEVA ŠADZEVIČIENĖ

Dailininkas – profesija ar pašaukimas? Žinoma, kad galima pramokti taisyklingai nupiešti gipsinį rutulį, žmogaus anatomiją ar architektūrinę miesto perspektyvą, tačiau kas tiems vaizdams įkvepia gyvybės? Vien tik nepagaunama kūrėjo siela, kuri paveikslą paverčia meno kūrinium. Peizaže ar istoriniame portrete slypinti ugnis, ar atvirkščiai iš ten trykštanti palaiminga ramybė, Čiurlionio galerijoje, Čikagoje, šiuo metu eksponuojamoje parodoje „Kartos“ (iš ciklo „Šeimos“) lankytojus pasitinka net trijų kartų kūryba. Tai liaudies menininkės Petronėlės Gerlikienės (1905–1979) bei jos sūnaus Pranciškaus Gerliko tapybos darbai ir netgi jo dukros J. Gerlikaitės skaitmeninė grafika. Neblėstantis kūrybinys šeimos pašaukimas rutuliojasi jau antrą šimtmetį.

Petronėlės Gerlikienės tapybos darbai daug kuo primena jos siuvinėtus kilimus (šiuo metu eksponuojamus Čikagos kultūros centre, Michigan Avenue Galleries). Juntamas tas pats žmogaus ir gamtos ryšys („Vyšnių skynimas“, 1976), žmonių kūnai ištįsta neįmanomomis pozomis, „laikomasi“ ankstyvųjų viduramžių „perspektyvos nebuvimo dėsnį“. Tačiau P. Gerlikienės tapyba, kitaip nei dekoratyvūs kilimai, persmelkta gilaus liūdesio, patirtų karo išgyvenimų („Sopulingoji“, 1978; „Karas“, 1976; „Maudynės“, 1977). Tamsių ir, galima sakyti, „kaukiškai“ baltų spalvų kontrasto naudojimas: baltame, mirtinoje kančioje sustingusiame veide juoduojančios tamsios akių kiaurymės. Širdgėla, stiprių širdies sopulių persmelkti darbai, savamokslės menininkės drobes

priartina prie ekspresionizmo temų ir išraiškos būdų (profesionalūs dailininkai, norėdami išreikšti kančią, emociją, specialiai iškraipydavo proporcijas, rinkosi psichologinį spalvos poveikį). Čia jos vidiiniai išgyvenimai tapatinami su biblinėmis Kristaus kančios scenomis, surandamas nuoširdus, bet itin paveikus būdas perteikti vidines emocijas.

Tapytojas Pranciškus Gerlikas, parodoje „Kartos“ atstovaujantis viduriniajai generacijai, Čiurlionio galerijoje eksponuoja seriją žymių Lietuvos žmonių portretų bei gimtinių peizažų. Iš portretų į mus žvelgia Vytautas Didysis („LDK Vytautas“, 2001), jaunas Maironis, Mikalojus Konstantinas Čiurlionis („M. K. Čiurlionis“, 2007), Bernardas Brazdžionis... Tai tautos šviesulių atvaizdai, skiriami istorinių šimtmečių, bet vienijami to paties jausmingo, idealistinio žibančių akių žvilgsnio. P. Gerliko peizažai taip pat romantizuoti: maži Lietuvos miesteliai, įsikūrę kalvotose vietovėse, šulinio svirtis („Šilalės bažnyčia ryte“, 2007), takai, vedantys link tolimoje stovinčių bažnyčių, poetiškų miškelių, dažnai apgaubtų ūkais, svajingų vietovių, apsodintų turneriškai /M. T. William Turner (1775–1851)/ šviečiančiame danguje rymančiais tamsiais medžių siluetais („Prie apleisto seno namo“, 2007).

Jurgitą Gerlikaitę drąsiai galima vadinti XXI

Pranciškus Gerlikas, Jurgita Gerlikaitė ir Darijus Gerlikas parodos „Kartos“ atidaryme Čiurlionio galerijoje.

amžiaus menininke, kuriančia skaitmenine foto-graviūros technologija. Grafikės darbuose tuo pačiu juntamas gilus ryšys su Vakarų Europos dailės kūrybiniu palikimu, kuris jungiamas su dvasinėmis New Age meditacijos temomis. J. Gerlikaitės kūrinuose juntamas filosofinis, religinių ieškojimų dvelksmas („Meditacija IX“, 2007). Į mistines erdves, laiko tęstinumo paieškas įjungdama istorinius vaizdus („Materija, energija, erdvė, laikas“, 2006; „Šiandien yra rytoj“, 2006), grafikė sugretina buvusio ir esamo laiko tęstinumą. Renesansinių damų portretai, vis dar žibantys giminės perlais, nors ir simbolizuoja praeitį, bylodami apie tuo laikmečiu suklestėjusias humanizmo idėjas, įsilieja į dabartį, šioms idėjoms vis dar besiskinant

kelią Lietuvoje ir pasaulyje net ir šiaame tūkstantmetyje. Jurgitos Gerlikaitės kūriniai meditacijos temomis varijuoja gamtos motyvais. „Meditacija IX“, 2007) spinduliuoja džiugia ramybe: pro žalius lapus besiskverbianti saulė, persišviečianti organinė ornamentika sujungiamos į nuostabią paveikią kompoziciją.

Petronėlės Gerlikienės, Pranciškaus Gerliko ir Jurgitos Gerlikaitės darbus jungia gyvybinga kūrybinė linija. Skirtingomis išraiškos priemonėmis, kompozicinės raiškos būdais čia kartojasi gamtos elementai (lietuviškos žmogaus ir gamtos santykio pajautos, tėvynės miestelių poetikos, galop grožio paieškos žaliwoje pasaulio dalyje), istorinės, biblinės temos, paties kūrėjo / kūrėjos ieškojimai ir atradimai. □

Parodos atidarymo akimirka.

Jono Kuprio nuotraukos

Esame: atskirai ir kartu

Ann Charles pokalbis su vargonininke Jūrate Landsbergyte po jos koncertų Šiaurės Amerikoje

Kai lietuvių vargonininkė Jūratė Landsbergytė įžengė į Jungtinių Tautų (JT) būstinę, esančią New Yorko mieste, negalėjai nepaklausti savęs, ar ji neina savo garsaus tėvo pėdomis. Juk tai buvo tas pats pastatas, kuriame mažiau nei prieš du dešimtmečius Vytautas Landsbergis, buvęs nepriklausomybę atgavusios laisvos Lietuvos vadovas, šiuo metu Europos parlamento narys, pasakė istorinę kalbą, kurią girdėjo visas pasaulis. Nors Estijos, Latvijos ir Lietuvos vėliavos pirmą kartą Jungtinėse Tautose buvo iškeltos 1991 metų rugsėjo 17 d., Jūratė neskubėjo fotografuotis Europos Sąjungos vėliavų fone, kuriame plevėna ir viena jai brangiausių – geltona, žalia ir raudona – Lietuvos Respublikos vėliava. Jūratės, apsilankiusios Jungtinėse Tautose, pasveikinti atėjo ir Danguolė Rokuižienė, vienintelė lietuvi, kurią pažįstu, dirbančią JT sekretoriato pastate.

Kadangi Jūratei Landsbergytei nestinga žinių apie kultūrinius, istorinius ir pasaulio įvykius, netrukus mudvi jau sėdėjome netoli JT knygyno ir šnekučiavomės beveik apie viską: pradedant pasaulio rūpesčiais, baigiant jos, kaip vargonininkės, premjera Christ and St. Stephen bažnyčioje, kurią surengė LR generalinis konsulas New Yorke ir JAV Lietuvių Bendruomenės Manhattano apylinkė.

– Žiūrint į Jūsų muzikinę karjerą, atrodo, kad Jums didelę įtaką padarė tokie vardai kaip E. Kohler, E. Kooiman, G. Bovet ir A. Rossler. Kaip jų pamokos paveikė Jus kaip vargonininkę?

– Man daug reikšmės turėjo ne tik mano profesorius Lietuvoje Leopoldas Digrys, bet ir tolesni vedliai meistriskumo link. Ypač tai buvo svarbu mums, kurie studijavome Sovietijoje, kai bažnytinė muzika, kurią vargonininkas privalo žinoti, buvo uždrausta. Mums vienintelis kelias į europietišką normalų išsilavinimą buvo meistriskumo kursai Weimare, Prahoje, vėliau, sienoms atsivėrus, – Austrijoje.

Weimare sutikau labai stiprią asmenybę profesorių Johannesą Ernstą Kohler, fantastišką improvizatorių ir tikrai laisvos dvasios žmogų. Bendravimas su juo man padėjo vidujai išsilaisvinti, o grojimas vargonais davė unikalią galimybę pažinti istorinius vargonus – Altenburge Trost Orgel (tai J. S. Bacho laikų vargonai), žymiausio meistro nepaprastai įkvepiantis dalykas, o dar grojant Altenburgo gotikoje bažnyčioje! Reikia tik įsivaizduoti – mes, lietuviai vargonininkai, Vokietijoje (kad ir tuometinėje Rytų) susiduriame su išties sena kultūra, daug senesne negu Lietuvos ar Amerikos! Atsiveria akys: juk tai originali gotika, vargonai! Profesorius Kohler suteikė daugiau pasitikėjimo, parodė kitas vargonų valdas, kitą sistemą; mes tarsi tapome senosios vargonų kultūros dalimi. Todėl į vargonų meistriskumo kursus veržėmės kaip tik galėjome; tai buvo aukščiausia vertybė tuo laiku (prisimenu, vieną kartą, gavusi vėlai atėjusį pakvietimą, net pardaviau jau turimą lėktuvo bilietą į planuotą kelionę Sibiro upėmis, kad tik išvažiuočiau į Weimarą). Svarbiausi Vakarų Europos profesoriai buvo: artistiskumo, meniškumo ir gilumo J. E. Kohler; vėliau, jau laisvos Lietuvos laikotarpiu Austrijoje – Ewaldas Kooiman, olandas, tikra vargonų žvaigždė, virtuozas, laisvas ir įdomus žmogus, taip pat Guy Bovet, šveicaras, irgi virtuozas ir vargonų artistas, atskleidęs mums vargonų muzikos kūrybines galias, parodęs, kaip suteikti stilistinę gyvybę tradiciniam grojimui, nebūti nuobodžiam... Profesorė Almuth Rossler yra žymiausia O. Messiaeno specialistė, kurios pamokos buvo labai vertingos, parodžiusios mums kaip groti prancūzų šiuolaikinę vargonų muziką, o jos atliekama Messiaeno muzika tiesiog magnetizavo. Prancūzų stiliaus pažinimo mums ypač trūksta, nes anksčiau studijos buvo daugiau nukreiptos į vokišką mokyklą. Bet man ypač svarbus buvo profesorius iš Londono Nicholas Danby: jis tiesiog atskleidė mano kaip vargonininkės sugebėjimus ir suteikė pasitikėjimo groti žymiausiose

Vokietijos katedrose. N. Danby tikamai įvertino ir pajuto M. K. Čiurlionį, senąją Lietuvos muziką (tiesą sakant, iki jo pastaroji man atrodė „plika“, neįdomi, išmokė pajusti specifinius atlikimo dalykus, t. y. atskleidė kitokį požiūrį į techniką, grupavimą, pažadino lengvumo ir takumo jausmą. Jis buvo kitoks, visiškai laisvas, kažkaip anglosaksiškai atviras... Įdomu, kad po to pradėjau geriau groti Čiurlionį, pasidarė gražūs Vilniaus anonimai, XVII amžius kūriniai. Taigi, postūmis... Tokia buvo vargonų kursų reikšmė, juk menininkas turi nuolat tobulėti, o mes galėjome tobulėti tik senos vargonų tradicijos šalyse.

– Jūs koncertavote daugelyje šalių visame pasaulyje: JAV, Kandoje, Lenkijoje, Ukrainoje, Estijoje, Latvijoje ir kitur. Kurioje šalyje ar šalyse Jums labiausiai patiko koncertuoti?

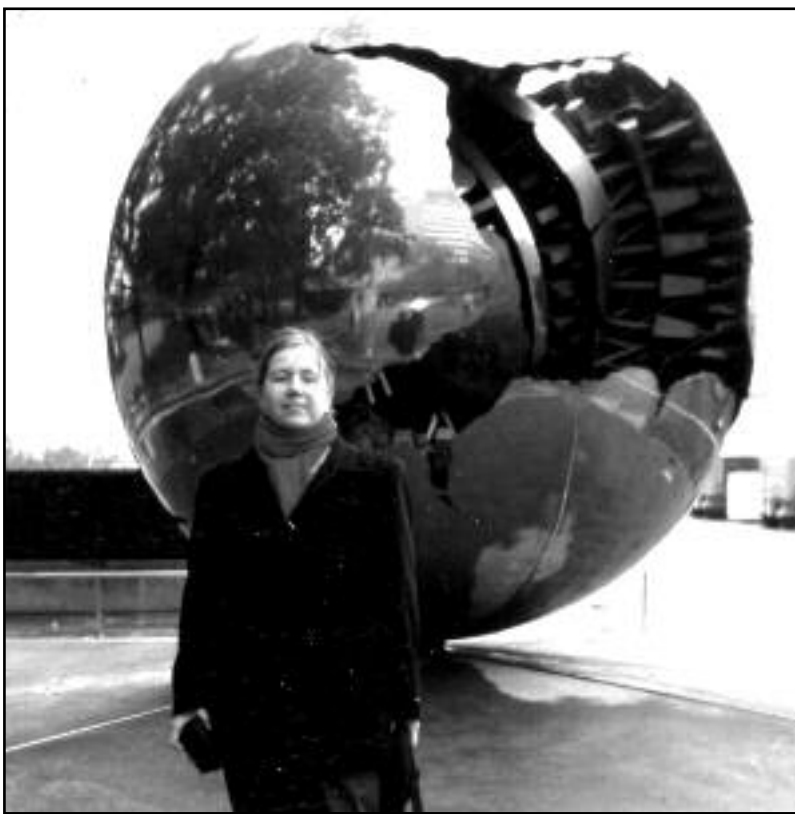
– Turbūt išskirčiau Vokietiją. Ji suformavo mane kaip vargonininkę, o Nepriklausomybės laikais – ir bažnyčios vargonininkę. Vokiečiai labai jaučia, supranta ir apskritai gerbia muziką. Nepamirštami buvo koncertai seniausiose gotikinėse katedrose puikiais vargonais: Miunsterio Lamberti Kirche, Berlyno Dom'e (grojau tris koncertus), Basilika Gossweinstein, Bambergero Dom'e (taip pat tris koncertus). Ruošiantis pastarajam, repetuodavau naktį; vargonai ten įrengti aukštai atsikišusiam balkone, vadinamame Schwalbennest Orgel – kregždžių lizdo vargonai. Tokius statydavo ankstyvaisiais viduramžiais. Vokietijoje turėjau daugiausia koncertų, netgi daugiau nei Lietuvoje. O kai tik atsivėrė sienos – vargonininkams prasidėjo ir kitas profesinis gyvenimas: nebereikėjo prašytis išvykoms leidimo, derinti programų ar „būti nusipelnusiam“, neprarasdamas Lietuvos, galėjai atsiverti kaip muzikas.

– Kiek kompaktinių plokštelių esate įrašiusi, kurios jų Jums labiausiai prie širdies? Kada susidomėjote baroko muzika?

– Įrašiau 10 kompaktinių plokštelių. Geriausi iš jų: M. K. Čiurlionis, B. Kutavičius Vilniaus katedroje (2000), Flute and organ in Vilnius Cathedral (su Carsten Hustedtu, 2001), Romantismus plus (Frankfurte prie Oderio, su Carsten Hustedtu, 2002), Baltic landscapes (su Carsten Hustedtu, Karlsruhe Stadtkirche, 2002), Trio per Due (su Todd Cravenu, *trumpet* ir Laurie Penpraze, *trombone*, Sarasota, Florida, Church of Redeemer, 2003), M. K. Čiurlionis. Preludai, kanonai, fugos (Vilniaus katedra, Semplice, 2004), Konzert in Berliner Dom (Berlyno Dom'as, 1999). Dar yra „Šventos giesmės“ su A. Kubiliu, Bachjahr in Pommersfelden, Reseskitzen (pastarasis įdomus, mišrus, iš įvairių bažnyčių – Amerikos, Vokietijos, Lietuvos, čia įrašytas dar praėjusiais metais su sūnumi fletininku Vytautu). Man pačiai turbūt labiausiai patinka kompaktinė plokštelė „Romantismus plus“, nes ten užfiksuotas koncertinis grojimas – jaudinantis, sugestyvus – ir romantiškų istorinių vargonų, išsilaikusių Frankfurto prie Oderio bažnyčioje Heilig Kreuz (Švento Kryžiaus), skambesys. Kada labiausiai susidomėjau baroku? Vargonų meistriskumo kursuose Weimare pas profesorių J. E. Kohler, pagrojęsi garsiaisiais Silbermann vargonais Schlossburg pilyje ir Trost vargonais Altenburge.

– Baltijos šalys garsėja spalvingais folkloro festivaliais. Ar Jūs grojote bent viename iš jų? O kituose festivaliuose, pavyzdžiui, Lenkijoje, Vokietijoje ar Liuksemburge?

– Latvijoje teko groti praėjusios vasaros liepos mėnesį ir prieš keletą metų taip pat liepą Baltijos šalių vargonų festivalyje Rygos Dom'e (Katedroje), kur nepaprastai įspūdingi, dideli vargonai (XIX amžiuje buvo didžiausi pasaulyje!). Ten puikiai organizuo-

Jūratė Landsbergytė New Yorke.

Ann Charles nuotr.

jamas ir koncertinis gyvenimas, daromi įrašai. Estijoje grojau seniai, dar sovietmečiu, Baltijos muzikologų konferencijos metu. Dabar Estija vargonininkams uždara, nes, kaip buvau informuota, tenykštis vargonininkas Andreas Uiho nenoriai įsileidžia atlikėjus iš kitų šalių... Pernai iš tiesų aš ir dvi mano kolegės iš Vokietijos turėjome važiuoti į Taliną, į vargonų festivalį „Baltic Mediteranien Spring“, bet jis neįvyko nei gegužės mėnesį, kaip turėjo, nei rudeni, kaip buvo žadėta. O Lietuvoje grojau visuose svarbiausiuose festivaliuose: Pažaislio, Tomo Manno, Švento Kristupo (Vilniaus vasaros), Nidos „Bachas ir jūra“, „Gaidos“ (šiuolaikinės muzikos), „Druskininkų vasara su M. K. Čiurlioniu“, Aukštaitijos vargonų, „Kalėdų muzika Vilniaus bažnyčiose“. Taip pat esu grojusi Armėnijoje, senosios muzikos, įvairiuose Vokietijos festivaliuose – Romantik an der Oder, Fashination Orgel, Usedomer Musik Festival 5, Kirchentage Berlin, H. Hesse Jahr, Klosterspiele Hirsau. Lenkijoje buvo įspūdingas festivalis Vygriuose, per lenkų-lietuvių dienas, kur vyko elito kultūros, politikos susitikimas. Tada grojau Suvalkų katedroje. Liuksemburge grojome trio: tai buvo tobulėjimo prasme man labiausiai įsimintinas koncertas su šviesios atminties Lietuvos smuiko legenda Raimundu Katiliumi ir altininke profesore Audrone Pšibilskiene. Tąkart, įspūdingoje koncertinėje kelionėje Vokietijoje ir Liuksemburge, grojau klavesinu. Beje, koncertas vyko senovinės Liuksemburgo pilies įspūdingoje salėje. Tai buvo nepaprastai įdomu, nes grodamas ansamblyje įgauni visai kitą patirtį, negu solo. Kita atsakomybė, bet ir didelis džiaugsmas. Šis koncertas – viena mano muzikinės veiklos viršūnių. Be to, minėtas festivalis buvo preciziškai organizuotas, puikiai išreklamuotas. Net dailininkas piešė mus koncerto metu, o ir recenzijos buvo puikios: jose buvo minimas briliantinis mūsų ansamblio skambesys.

Paminėsiu dar du labai svarbius festivalius: Westfalijos Taikos 300 metų jubiliejiaus „Europos giesmės-maldos Taikai“, kur atlikome solo ir kartu (su vokiečių muzikais) visai naujus Vokietijos, Prancūzijos, Lenkijos ir Baltijos šalių kompozitorių kūrinius. Tai buvo premjerų festivalis, beje, įrašytas į CD. Čia tarp kitų kūrinių reikšmingiausia buvo Onutės Narbutaitės premjera „Gesang“ (vėliau pakartota Lietuvoje, Vilniaus filharmonijoje) – trims solistams, altui, tenorui, bosui, obojui ir vargonams pagal Reiner Maria Rilke „Sakmė apie Korneto Christofa Rilkės meilę ir mirtį“. Kitas festivalis vyko užpernai Ispanijoje, skirtas senajai muzikai „XII Organweek of Granada 2006“, kur buvau pakviesta pirmoji iš Rytų Europos ir kartu su vokiečiu Carsten Hustedtu atlikome senąją XVII a. Lietuvos muziką, iš vadinamojo Sapiegu albumo, Kražių vargonininko

Nukelta į 8 psl.

Kaip Justinas Pilyponis gavo pirmą honorarą

PERPETUA DUMŠIENĖ

Justinas Pilyponis (1907 m. lapkričio 24 d. – 1947 m. liepos 4 d.) – prozininkas, vienas nuotykinės ir detektyvinės lietuvių literatūros pradininkų.

Tuo metu, kai nutiko šioje istorijoje minimi įvykiai, mano tėtušis Juozas Mozūraitis buvo dar jaunas vyras ir dirbo Marijampolėje „Dirvos“ bendrovėje. Tad gal trumpai pagerbkime ir „Dirvą“, kad skaitytojams būtų aiškesnės įvykių aplinkybės.

Leidykla „Dirva“ (tuomet vadinta „Dirvos“ bendrove knygoms leisti), įsikūrusi Vilniuje 1918 m. pabaigoje, po kurio laiko išsikėlė į Marijampolę, kur atidarė knygyną, kanceliarinių prekių parduotuvę ir įsirengė primityvią spaustuvėlę. 1921 m. „Dirvos“ knygynas ir jos leidyklos bei spaustuvės kontora buvo atidaryta Kaune. Bendrovės ikūrėjai ir vadovai pasiskirstė darbo vietomis – B. Sirutis liko Marijampolėje, o A. Dundzila ėmėsi vadovauti Kauno filialui.

„Dirvos“ leidinių kryptis labai įvairi. Tai mokykliniai vadovėliai bei mokslinio turinio populiarios knygelės pasiskaitymui, populiarių užsienio rašytojų kūrinių vertimai, lietuvių autorių grožinė literatūra, taip pat įvairios natos, kūrinių scenai. „Dirva“ leido ir periodinius leidinius – literatūrinį žurnalą „Sėjos baras“, savaitraštį „Suvalkų kraštas“, žurnalą vaikams „Saulutė“.

Taip pat buvo leidžiami muzikiniai leidiniai, meno kūrinių reprodukcijos, atvirukai, gamamos įvairios mokslo priemonės. 1940 m. liepos 31 d. „Dirvos“ bendrovė buvo bolševikų nacionalizuota.

Mano tėtušis gimęs 1907 metais. Tarp kitko, tais pačiais metais, mėnesį ir dieną, kaip ir rašytojas Justinas Pilyponis. Kaip tėtušis pats tvirtino, visus įvykius prisiminė puikiai, nes, jo manymu, smegenims atrofuočius neleido žaidimas šachmatais.

Tad bandysime Jums papasakoti gana neiludną istoriją, – kaip tėtušis Justinui Pilyponiui pirmą honorarą mokėjo. Pasakojimo veiksmas vyko 1928 metais Marijampolėje. Tuo metu tėtušis dirbo „Dirvos“ bendrovės knygoms leisti buhalteriu. Bendrovė buvo įsikūrusi Petro Armino gatvėje 6, o jos knygynas Jono Basanavičiaus aikštėje. Bendrovės direktorius buvo Bronius Sirutis. Minėtoji „Dirva“ 1928 metais ir išleido pirmą Justino Pilyponio knygą „Kelionė aplink Lietuvą per 80 dienų“. Tėtušis turėjo garbės išmokėti Justinui Pilyponiui pirmą honorarą – 800 litų. Justinas Pilyponis tuo metu dirbo Buktos (apie 15 kilometrų už Marijampolės, plentu važiuojant per Liudvinavą) miškų urėdijoje sekretoriumi.

Tą įžymią dieną atsiimti honoraro jis atvyko ne vienas. Jį lydėjo keistokas personažas, kurio pavardė, deja, nežinoma. Justino Pilyponio palydovas buvo smarkiai miltuotas, matyt, pakeliui skubiai pasikviestas malūno darbininkas. Atsiėmęs pinigų, laimingas rašytojas pakvietė mano tėtušį „aplaistyti honorarą“. Trys vyrai džiugiai nuskubėjo Vytauto gatve į Vyšniausko restoraną. Neblogai pasilinksminę nutarė dar užsukti į Rachelės kiną. Ten buvo rodomas filmas „Dvikova“ – apie Puškino gyvenimą. Justinas Pilyponis pinigų nepagailėjo ir nupirko bilietus į ložes. Tuo metu, tėtušio tvirtinimu, ložėse sėdėdavo tik žymūs ir turtingi asmenys. Taip jau nutiko, kad laimingas ir linksmas autorius ir jo miltuotas palydovas ložės šilumoje užsnūdo ir abu ėmė nenusakomu garsumu knarkti, – be jokių pauzių, vienas kitą papildydami. Kadangi kinas tuo metu buvo begarsis, jų knarkimas labai girdėjosi ir sunervino gretimoje ložėje sėdinčias policijos viršininko ir apskrities viršininko žmonas. Jos įėjo į ložę, kurioje sėdėjo rašytojas, ir gerokai papurtę jį už pečių, paprašė išeiti iš salės. Pilyponis prabudo ir mandagiai pareiškė, kad jis sumokėjęs nemažus pinigus, o dar nieko nematęs. Jo manymu, išeis iš

Dešinėje, šalia tėtušio, stovi „Dirvos“ raidžių rinkėjas Pečkys, kuris rinko pirmąją Justino Pilyponio knygą.

Nuotrauka iš autorės archyvo

kino tada, kai ką nors pamatys. Taip pasakęs, žaibiškai užsnūdo ir vėl ėmė knarkti.

Po kurio laiko, matyt, aukštų Marijampolės damų pakviesti, atvyko du policininkai ir pažadinę rašytoją bei jo palydovą išsivedė. Tėtušio neėmė, bet, baigęs žiūrėti filmą, jis pats į policiją nuvyko, mat nutarė pabandyti draugus išvaduoti. Kaip pasakoja tėtušis, įvyko maždaug toks spalvingas pokalbis, kad jis būtų autentiškas, palieku kai kurias suvalkietiškas kalbos ir sakinio formas. *Tie policininkai man sako: „Ką sakysi“. Sakau paėmėt iš kino du žmones. – „O koks tavo reikalas“. – „Aš juos pažįstu“. – „Reikėjo, tai ir paėmėm“. Aš sakau, „Už ką, kad miegojo, knarkė, tai pagal kokį įstatymą paėmėt. Jie netriukšmavo, nieko neįžeidė“. Tuomet už girtumą neimdavo. Tie leitenantai man sak: „Kai reiks, tai ir tave paimsim“. Sakau, „Žinot ką, mane šiandien galit paimt, o aš rytoj eisiu į prokuratūrą“. Paminėjau, kad žmonės gavo honorarą. Jie pasitraukę pasitarė, atsisuko ir sako: „No gerai, jeigu tu jau juos užstoji, tai pasirašyk, kad pasiimi juos globot ir atsakomybėn, ir atsakai už jų veiksmus. Jiems ne unaras buvo nusileisti, be jokio rašto. Atvedė juos abudu. Tuomet Radzevi-*

čius turėjo vienintelę mašinėlę, kur vežiojo žmones. Įsodinau į senovinį taxi, kuri nugabeno juos į Buklą.

O kas buvo toliau? Rašytojas Justinas Pilyponis ir toliau rašė knygas, parašė daug romanų, tarp kurių labiausiai intriguojantys „Kaukolė žalsvame čemodane“ ir „Vampyras iš Brijači pilies“, dirbo įvairiose Marijampolės, Kėdainių ir Kaišiadorių apskričių miškų urėdijose. Antrojo pasaulinio karo metu gyveno Kaune, dirbdamas Miškų ūkio generalinėje direkcijoje; nuo 1944 m. rudens – Marcinkonių miškų urėdijoje ir Kėdainiuose vartotojų kooperacijos sistemoje. Mirė Kėdainiuose, kur ir palaidotas. Mirties priežastis – greitoji džiova.

Mano tėtušis, nusižiūrėjęs į visokius rašytojus, irgi ėmė rašinėti į „Šešupės bangas“ feljetonus „Lazda“, „Džentelmenai“. O vėliau ir į „Lietuvos žinias“ bei „Lietuvos aidą“ J. Kleviaičio slapyvardžiu. Tačiau savo gyvenimą paskyrė ne literatūrai. Kadangi mūsų giminaitė Liepinaitienė turėjo visus Pilyponio romanus, tai juos visus perskaičiau ir aš.

Esame: atskirai ir kartu

Atkelta iš 7 psl.

sąsiuvinio ir Braunsbergo tabulatūros. Šie rankraščiai neseniai išleisti Kultūros, filosofijos ir meno instituto Muzikologijos skyriaus vadovės hab. dr. Jūratės Trilupaitienės. Taip pat grojome senąją armėnų bažnytinę bei italų, ispanų, prancūzų viduramžių muziką. Šis festivalis irgi įrašytas į CD, kurį dabar gavau iš Ispanijos.

– Ar vis dar grojate vargonais Lietuvoje ir Vokietijoje? Ar dirbate muzikologe Kultūros, filosofijos ir meno institute Vilniuje?

– Taip, groju bažnyčiose, dabar daugiau Lietuvoje. Vilniaus Liuteronų evangelikų bažnyčioje groju per angliškas ir lietuviškas pamaldas. Kadangi ten esu antroji vargonininkė, groju tada, kai pirmoji

negali. Dažnai su sūnumi (jis groja fleita) dalyvaujame pamaldose, o per praėjusias Kalėdas grojome ir solo, ir su choru. Vokietijoje irgi dažnai groju bažnyčiose, Bavarijoje prie Bambergo, ir vykstame ten su sūnumi, grojame per visas bažnytines šventes – Kalėdas, Velykas, Konfirmaciją, svarbiausią evangelikų šventę. Tenka ir giedoti vokiškai. Kai pradėjau dirbti bažnyčioje Berlyne, Vokietija tarsi tapo „antrąja tėvyne“. Šiuo metu esu labai reikalinga Lietuvoje, džiaugiuosi pažanga tėvyneje.

Ar dirbu institute? O taip, dirbu Kultūros, Filosofijos ir meno institute, ir šis darbas man labai svarbus. Institutas išleido mano knygą „Vargonų muzika Lietuvoje XX amžiuje. Kūrybos modernizmas“.

Tęsinys kitame numeryje